

Førord(i ettertid) juli 1997

Skoleåret 1976/77 arbeidet ungdomsskolen med Rolvsøys lokalhistorie. Dette førte til utgivelse av et hefte kalt «Rolvsøy lokalhistorie». Det var lærer *Valborg Johansen* og følgende elever som var med på dette arbeid:

Oddvar M. Hansen, Stein Å. Kaspersen, Eli Olsen, Else M. Hansen, Frantz K. Hansen, Karin H. Hansen, Ottar P. Kaspersen, Mette Olsen, Ronny Y. Olsen, Frode Henriksen, Marith Josefsen, Kjell I. Paulsen, Tor J. Paulsen, Wenche Stafne, Ernst C. Tapper.

Dette skoleår var det 27 elever ved Gunnarnes skole. I tillegg var det 7 elever ved Tufjord skole. Til sammenlikning kan det nevnes at den eneste skolen på Rolvsøy «Gunnarnes skole» hadde 7 elever skoleåret 1996/97.

Da skolen skulle invitere til 40-årsjubileum 25.-27.juli 1997, ønsket jubileumskomiteen å gi ut noe om skolens historie. Dette har ikke vært mulig av forskjellige årsaker. Og da skolen hadde noen eksemplarer av denne «lokalhistorien», fant vi ut at vi skulle legge den inn på data og trykke den opp for salg til kostpris. Vi tror heller ikke det er så mange som har skrevet om Rolvsøys (lokal)historie - så valget var i gruppen ganske enkelt. I tillegg mener vi at denne lokalhistorien er et flott skolearbeid - som det er veldig morsomt å trekke frem 20 år etter utgivelsen.

Av tidligere rektor Einar Fanebust(1976/77) fikk vi vite hvem av lærerne som var ansvarlig for prosjektet - og hvis vi har fått riktige opplysninger så var hele u-skolen(15 stk) med på dette arbeid. Nåværende elev Curo Mikalsen(8 kl 1996/97) har lagt lokalhistorien inn på data. Førordet har vi fått skrive i ettertid da forfatterne av lokalhistorien ikke hadde gjort det. Det siste samt nye redigering er det Jens Petter Olsen(rektor t.o.m. 1996/97) som har gjort.

Det er kua foretatt noen opprettinger av små skjønnhetsfeil - ellers er innholdet som det var i 1977.

ANDRE OPPLYSNINGER JULI 1997:

- Sist skoleår 7 elever og en 6-åring på skolen/3-lærere/0.5 vaktm./0.40 renholder.
- Barneutage fra høst 1989 - vår 1994(så lenge elevgrunnlaget var til stede).
- Skolefritidsordning fra høst 1991 - vår 1995(så lenge elevgrunnlaget var til stede).
- Prosjekt nærmiljø høst 1990 - jul 1992(bl.a. flora/fauna dokumentasjon på Rolvsøy).
- Evakueringsprosjekt høsten 1974: 50-år siden evakueringen(bl.a. kart over hvor folket bodde på Rolvsøy/hvor de evakuerte osv.).

NB: Alle prosjekt er tilgjengelige på skolen.

Gunnarnes skole i juli 1997

Jens Petter Olsen

Innhold

Oldtiden	s 1
Eldre steinalder	s 1
Yngre steinalder	s 1
Samisk jernalder	s 1
Hustyper	s 1-2
Middelalderen	s 3-4
Nedgangstider	s 4-5
Fra 1900	s 5
Fiske	s 6-7
Jordbruk	s 7-8
Dagligliv før	s 8
Skolen	s 8-10
Evakueringa	s 10-11
Kalven og Valen	s 11
Gunnarnes	s 12
Dansedalen	s 12
Sandfjorden	s 12
Gargo	s 12
Kvalvika	s 13
Dyrjord	s 13
Sørhamna	s 13
Rolvseøyhamn	s 13
Gåsvika	s 14-15
Stopparfjorden	s 15
Valfjord	s 15
Spøkelseshistorie fra Valfjord	s 16
Tufjord	s 16-17
Persand	s 17
Eidnes	s 17-18
Eidvika(Evika),	s 18
Nordmannselva	s 18
Nordhamna	s 18
Rolvseøy 1977: en del tabeller og andre opplysninger	s 19-23
Stedsnavn:	s 24

Oldtiden

Eldre steinalder

Eldre steinalder var fra 7500 - 3000 år f. Kr. I Finnmark hadde vi komsakulturen da. Den kalles komsakulturen fordi det ble funnet rester etter den ved Komsafjellet i Alta. Komsa - folkene levde av jakt, fiske og selfangst. Siden det ikke er funnet noe fra denne kulturen på Rolvsøya, vet vi ikke om det har bodd folk her da.

Yngre steinalder

Yngre steinalder var fra 3000 - 1000 år f. Kr. I Finnmark hadde vi nordnorsk skiferkultur. Nordnorsk skiferkultur het det da de begynte å lage redskaper og våpen av skifer. Folk levde av omtrent det samme som komsa - folkene levde av.

I Valfjord er det pløyd opp en skiferkniv fra yngre steinalder. Ved brønngaving ble det også funnet en skiferpil ved Peder Pedersens hus i Valfjord. På Burstad på Gunnarnes er det funnet en skifer spydspiss fra yngre steinalder(1997: Burstad ligger på fastlandet).

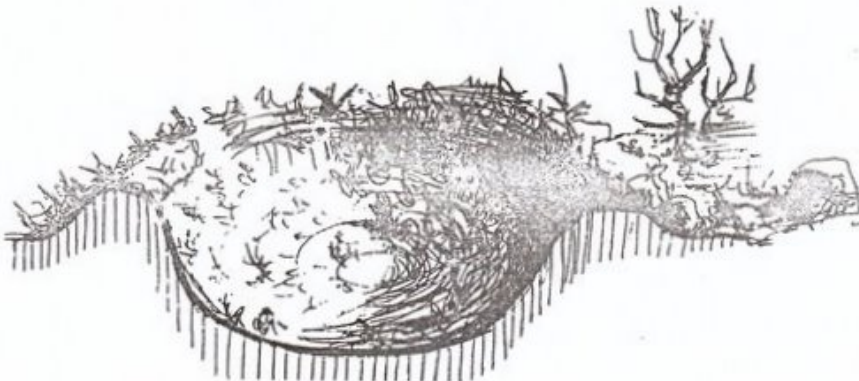
Samisk jernalder

Samisk jernalder varte fra 300 - 1550 e. Kr. Ca. 1550 begynte middelalderen for samene. Da var handelen med nordmennene blitt så viktig at samenes kultur ble påvirket av norsk kultur.

I Rolvsøyhamna er det funnet fire forhøyninger. Det er firkantete graver fra samisk jernalder. Folk brukte å legge de døde i kister og kaste stein over dem, eller putte dem i en fjellsprekk. Dette var sannsynligvis vintergraver. Om sommeren brukte de å brenne de døde eller grave dem ned i jorden. Gravene i Rolvsøyhamna er derfor antagelig vintergraver.

Hustyper

Det er ikke gjort noen funn av gamle boplasser på øya. Men det er funnet en del tufter etter hus fra steinalderen og jernalderen andre steder i Finnmark. Derfor kan vi forestille oss hvordan husene til de første innbyggerne her har sett ut.

De eldste funnene er bare gryteformede groper i bakken. Senere fikk de en voll, ganske lav, rundt seg. Man tror at dette er rester etter teltplasser eller enkle torvgammer. Slike gammer var laget av stokker som var stilt opp så de møttes i toppen. Stokkene ble dekket med torv. Det lunct godt. Slike gammer har vært i bruk fra yngre steinalder like til for få år siden. Denne tegningen viser hvordan en slik gamme har sett ut. Om vinteren var det bål inne, og røyken slapp ut gjennom et hull i taket. Om sommeren kokte man vel helst ute.

I løpet av jernalderen begynte det å bli vanlig at flere familier bodde i et hus. Disse husene kunne være ganske lange. De var gravd halvveis inn i fjellet slik som tegningen viser. To rader med stokker holdt taket oppe. Veggene var av torv, og kunne være opptil flere meter tykke. Av fallet ble hevet rett utenfor veggene og var med på å gjøre dem enda tykkere. Ofte var husene delt inn i flere rom med skillevegger av torv. Hvert av rommene hadde sitt eget ildsted. Utgangen var på langveggen og vendte gjerne mot havet.

Vi vet ikke om den noen gang ble bygget slike hus her på øya fordi det er gjort få funn av gamle boplasser her.

Middelalderen

Den norske middelalderen varte fra ca. 1100 til ca. 1600. Mot slutten av denne tiden bodde det nordmenn i Tufjord, de betalte skatt til den norske staten og kirken. Det går an å bruke skattelistingene til å finne ut hvor mange mennesker som bodde på øya den gangen, men det er mange feilkilder.

De som drev fiske, betalte en skatt som kaltes leidang. Leidangen ble betalt av hovedfiskeren ombord på en båt. Den var avhengig av hvor godt fisket var. I 1567 var det 23 leidangsytere i Tufjord. De behøver ikke å ha bodd faktisk her alle sammen, men likevel kan vi regne med at det var ca. 130 mennesker i Tufjord på den tiden.

En annen skatt som også gir et inntrykk av folketallet, er tienden. Dette var en skatt alle med inntekt måtte betale til kirken. I 1521 var det 15 som betalte tiende i Tufjord. De fleste av disse betalte nok for en familie eller en husstand.

Mot slutten av hundreåret ble det også betalt landsskatt. Den ble betalt av alle som eide jord eller fangstrettigheter. I 1597 betalte 16 mennesker landsskatt i Tufjord. Noen av dem kan godt ha bodd andre steder på øya. Det er heller ikke sikkert at man fikk registrert alle som skulle betale.

Tykkelsen på gårdshaugen mellom stranda og kirkegården i Tufjord tyder på sammenhengende bosetning over lengre tid. Det er også flere tufterester i nærheten, men været har ingen jordfunn, så det er vanskelig å si når det kan ha blitt etablert.

Hovednæringen i middelalderen var selvfølgelig fiske, men de drev også fangst på øya, og fiske i vannene. Det ble samlet eiddun, og moltebærsanking var en viktig del av mat og inntekter.

Været var stort nok til å ha en kirke. Tuften etter den er 11 meter lang og 7 meter bred. Det har antagelig vært en laftet trekirke. Kirken i Tufjord er imidlertid ikke nevnt i reformsatsen en kirkeforordning av 1589, noe som kan tyde på at den ennå ikke var bygd. I 1633 stod det en kirke på Kirkeneset, men alt i 1668 var den øde og forfalt.

Tufjord lå under Meifjord prestegjeld i middelalderen. Først i 1601 kom kirken under Ingøy. Tufjord var et riki sted, skatten ble ikke betalt bare i fisk, men også i sølv, og kirken skal ha hatt mange kostbare gjenstander. En dag kom et par russelodjer seilende inn utenfor Kirkeneset. Innbyggerne i Tufjord var få og greide ikke forsvare stedet, men strøk til fjells. De hadde hørt at russerne ikke sparte noen. Kirken ble plyndret, men to tufjordinger fikk advart folk på Ingøy, slik at de kunne ta i mot angriperne der.

Kirken i Tufjord var antagelig en laftet trekirke. Den var omgitt av en kirkegård på 18 x 25 meter, med et gjerde av jord, stein og lvalbein rundt.

Skattemantall fra 1500-tallet:

	Leidang	Tiende	Landsskatt
1520 / 21		15	
1567	23		
1593 / 94	11	12	
1595 / 96	17	13	
1596 / 97	10		12
1597 / 98	12	16	16

Nedgangstider

I 1768 forteller Paus om Rolvsøya: «På Rolvsøen har det forhen boet mange Nordmænd, men nu ingen.» I siste del av 1600-tallet var kirken i Tufjord forfalt, og den ble ikke gjenoppbygd.

Dette kan komme av den nedgang i handelen som fant sted på den tiden. I 1680 ble Finnmark fylke delt inn i 7 handelsdistrikt med bare 9 handelssteder. Disse hadde plikt til å kjøpe fisk fra fiskerne, mens fiskerne på sin side ble pålagt arbeidsplikt for handelen, og fikk ikke lov til å flytte fra det distriktet de hørte til. Den manglende konkurransen gjorde at fiskerne fikk dårlig betaling for fisken mens de måtte betale høye priser for de varene de trengte og bare fikk kjøpt gjennom handelen. Dette varte i ca. 100 år, og førte til at Finnmark ble nærmest ruinert, og folketallet på kysten gikk sterkt tilbake.

Folk trakk innover i fjordene der de ved siden av fisket kunne drive jordbruk, og skaffe seg de mest nødvendige av mat selv.

Handelsmennene kom ikke fra Finnmark. Det var private handelsselskap fra Bergen eller København, underlagt den kongelige handel som hadde Finnmark som monopol-distrikt. Folk fra Finnmark hadde ikke en gang lov til å føre sine egne varer med båt til Bergen for å selge dem. Langt mindre fikk de selge til utenlandske oppkjøpere, noe som ikke hadde vært uvanlig tidligere. Da var det nemlig en del russiske handelsmenn som drev handel langs Finnmarkskysten.

I 1768 var det altså ingen nordmenn igjen på øya. Samer var det derimot en del av, men de bodde kummerlig. Paus sier: «Det var mange gammer med fjos og beboelsesrom under samme tak.» Både kveget og menneskene benyttet samme inngang. Det var nok jordbruket som gjorde dem i stand til å overleve i en tid da handelen med fisk nærmest var utbytting av fiskerne.

I 1900 hadde Rolvsøya 32 bebodde hus og 364 innbyggere. Livet kunne være hardt. Katrine fortalte fra sin barndom at de sultet mange ganger. Nå var det kommet nordmenn tilbake til øya, men både i Gunnarøes-Kalven området og i Trollfjorden snakket folk samisk seg i mellom.

En kjøpmann fra Bergen, Hendrich Helberg, hadde satt ut reinsdyr på øya, men fordi han ikke hadde søkt amtmannens tillatelse, ble det tinglyst at dyrene tilhørte kongen, og at ingen måtte skyte dem. Derfor formerte de seg, og en bok trykt i 1906 hevder at det var mye rein på øya.

Både på Rolvsøy og Ingøy var det torvmyrer, men torven på Rolvsøy ble regnet for å være av dårlig kvalitet, slik at det ikke ville lønne seg med noe salg. Videre fantes det på øya betydelige mengder villgjess, og fangst på disse var en viktig inntektskilde.

Kveiten fra Rolvsøya var kjent for sin gode kvalitet, og nordlendingene besøkte øya flittig både vinter og sommer.

Fra 1900

Det var over 1000 mennesker på Rolvsøya før krigen. De største stedene var Rolvsøyhamn, Valfjord, Tufjord og Gunnarnes. Folk levde for det meste av fiske og jordbruk. Det var fiskebruk i Rolvsøyhamn, Tufjord og Valfjord. Dessuten var det fiskeoppkjøpere som kjøpte opp fisk på havna. Hurtigruta anløp Rolvsøyhamn, og det var lokalanløp flere steder.

Telefonen kom til øya alt ca. 1890. I 1936 ble det bygd vei mellom Tufjord og Gunnarnes.

I oktober 1944 ble Finnmark evakuert. Folk ble sendt sørover i skøyler. Tyskerne brant fra Grense Jakobselv i øst til Lyngfjorden i vest. De gjorde grundig arbeid, slaktet alle dyrene og brente husene.

Her på øya ble det først brent på Eidnes ved en feiltakelse. De hadde fått beskjed om å brenne på Ingøy først, men en kjentmann tok feil. Eidnes-folket bodde i ett lite hus i 4 dager før selve evakueringen.

2 familier i Valfjord kom seg unna. De bodde i «hule» i Molvika. Et barn ble født der. Ut i Mars fikk de fangst inn en ku som ikke var blitt slaktet. Dette hjalp dem å overleve.

De første kom tilbake alt sommeren 1945. De bodde under en helle første natten; ku og sauer og materialer hadde de med seg sydfra. Raskt fikk de satt opp en brakke som de selv bodde i men ku stod under åpen himmel hele sommeren. Brødet bakte de under åpen himmel i naboens komfyr som var her. Folk fra Ingøy og Persand kom roende til Eidnes med seg sin.

Det ble et bra møteår i 1945. Dette hjalp sikkert godt til med mat.

Den organiserte gjenoppbyggingen kom ikke i gang før i 1947. Det var ordnet med brakker på forhånd så folk hadde et sted å bo mens de fikk bygd sine egne hus. Kyr og sauer ble endt oppover fra Rogaland og fordelt av jordstyret. Det kom også tre hester til kommunen. En av dem kom til Gunnarnes, en annen til Tufjord.

Under gjenoppbyggingen ble Tufjord adoptert av Tønsberg by. Der hadde de innsamling og sendte 20 store brakker med båt til Tufjord. Avskjedsgaven fra Tønsberg var samfunnshuset.

Fiske

Havnen i Tufjord var full av båter hver vår. Folk rodde med nordlandsbåter og spissbåter. For det meste 3 - 4 mann på hver båt. De brukte bare seil og årer, for det var ikke motor i båtene. Omkring 1915 kom den første store båten, den hadde heller ikke motor, men seil. Motorer kom ikke før omkring 1930.

Det meste av fisken de drog var sei og kveite. Hagerup forteller at hans far brukte å sette fast dorgene i årene og i stengene som de holdt på hver side av båten. Seien de fikk kunne være 1/2 meter, og de kunne drege 100 - 200 kg på en dag.

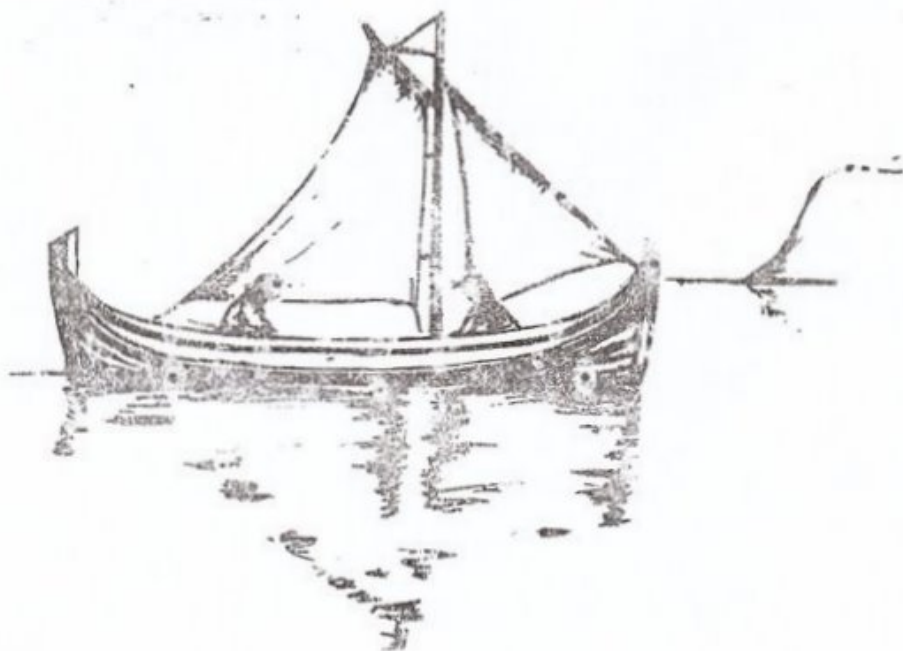
For å få kveite, sette de kveiteva. De brukte for det meste rognball til agn. Rognkallen fisket de med garn. Den største kveita Hagerup var med å få, var 65 kg, men han kan også fortelle om en kveite som ble tatt i Rolvsøyhamn, den veide 132 kg.

Før krigen var det fiskebruk, forretning og posthus i Rolvsøyhamn. Det var også fiskebruk i Tufjord: Nissen, Aarseter, Robertsen og Johansen hadde brukene der. Johansen hadde også fiskebruket i Rolvsøyhamn. Fiskebruket i Stopparfjorden ble flyttet til Tufjord omkring århundreskiftet. Ellers var det fiskeinntak i Valfjord og det lå mange fartøyer på havn og kjøpte fisk som de foredlet ombord. Når låtene var blitt lastet dro de sørover med fisken.

Da fartøyene sluttet å anløp med å kjøpe fisk, måtte folk fra Fersand og Eidnes frakte fisker til Tufjord eller Valfjord, eller de leverte til Gåsnes på Ingøy.

Fiskeprisene var ikke store til å begynne med. Josefine forteller at de kunne få 60 øre for et kilo tørfisk. Etter at fiskerne fikk organisasjoner som var med å bestemme fiskeprisene, steg de raskere enn før.

Arbeidslønnene på fiskebrukeene var heller ikke særlig høye. Da Hagerup var gutt, ble menn betalt 60 øre i timen, kvinner og barn fikk ikke så mye. Til sammenlikning, måtte man betale 2 kr pr. hekto for kull!

De vanligste båtene var nordlandsbåt (bildet), og spissbåt. Spissbåtene var litt mindre enn nordlandsbåtene. En spissbåt kunne ha fra 2 til 4 rom. Til hvert rom hørte et sett årer. Den hadde mast til å rigge opp, og kunne ha 2 seil. Masten kunne rigges opp på noen få minutter når det var god vind. Nordlandsbåtene hadde også to seil, storseil og fokk.

Jordbruk

I løpet av nedgangstidene på 1600-tallet ble mest jordbruket opp over hele Finnmark. Folk var nødt til å ha noen husdyr for å skaffe seg det nødvendige av mat og klær nå da handelen med fisk ikke ga nok inntekter. De trakk vekk fra ytre strøk og inn i fjordene, der mulighetene for jordbruk var bedre.

Rolvøy hadde bedre muligheter for jordbruket enn mange andre av øyene langs kysten, og sammen med andre binæringer som egg-sanking, dunsanking, bærplukking og jakt, gjorde dette at folketallet kanskje ikke sank så mye som mange andre steder. Likevel var det nok en nedgang her og.

Jordbruket bestod av husdyrhold. Før til dyrene ble skaffet ved å slå gress, og skjære ris. Men jorden ble ikke pløyd og stelt i noen særlig grad. Møn nøyde seg med å bruke de stedene der beitet var der fra naturens hånd.

Da Nils Leonardsen kom til Gunnarnes i 1923, bodde det ca. 20 familier der, og de aller fleste drev litt jordbruk i tillegg til fisket. Men de hadde ikke pløyd opp jorda, den var full av tuer.

Nils begynte å planlegge nybrot, snudde hele jorda han eide så den ble svart. Han forteller: *«Så sa dem at det va en dum mann som va kommen, han ødelegger hele jorda. Men når æ hadde harva det opp, og så sådde æ med gressfrø, og det va svart en stund før det grodde i. Da fant dem ut at det der va ikke så dumt, og så begynte de andre å ta felt å planlegge.»*

Senere begynte han med potetåker, men det var liten avling det første året. Tredje og fjerde året ble det mye. De på Gunnarnes hadde aldri drevet med poteter. Nå så de at det var lønnsomt, og så begynte de også.

Etter krigen kom jordbruket i gang igjen med dyr fra Rogaland, som jordstyret fordelte blant folk. Det var fremdeles vanlig med jordbruk i tillegg til fisket. I 1962 var det 145 dyr på øya. Det ble produsert melk til eget bruk, men på grunn av kommunikasjonsforholdene var det umulig å få levert melk til meieri. Etterhvert var det færre og færre som holdt kuer. I 1968 var det bare tre kyr igjen, 2 i Valfjord og en på Gunnarnes hos Elise Johansen. Det fantes imidlertid ingen okser, så alle tre kuene ble slaktet dette året.

Av dyrene i 1962 var det bare en hest, så det var nok vanskelig under innhøstingen, for man måtte trille alt med handmakt. Også når de skulle vende jorda, måtte de bruke handmakt.

I 1964 begynte Oskar Hansen med jordbruket. Nå er han den største gårdbrukeren her på øya. Han startet med 8 sauer og 4 griser. Om vinteren hadde han ikke vann, så det måtte dras på kjelke fra et vann i nærheten. Og når han skulle til handelen, måtte han gå 3 km, og foret måtte han bære for det fantes ikke snøscootere her da.

I 1968 var det 307 dyr i alt på øya. Da hadde Oskar 39 sauer. Nå hadde han fått snøscooter, så det var lettere om vinteren. Siden utvidet han mer og mer og i 1974 hadde han 77 sauer og 300 høns. Saueholdet økte ellers og. I 1975 var det 592 dyr her med Oskar sitt.

Dagligliv før

Det var som oftest store familier. Menneskene måtte slite hardt for å overleve. Mannfolkene måtte ut på havet hver dag det var vær til det. Kvinnene var oftest hjemme og passet huset og dyrene, men også de måtte være med å ro i mellom. Ellers tok de del i arbeidet med fisken. De kunne ligge nøde i fjæra og sperre fisken i nesten all slags vær. Barna måtte hjelpe til tidlig.

Det var mye mer arbeid før enn nå. De skar høy og lyng til dyrene. De kjøpte sjelden før. De skar torv til brensel, kull var altfor dyrt. De rodde fiske og hengte fisken. Kvinnene karded, spant, vevde, sydde og strikket alt selv.

Mye av stellet var mer tungvint enn i dag. Til brødbakingen brukte de for eksempel surdeig. Surdeig er litt av deigen fra forrige brødbakst sammen med ny deig. Den stod i 2-3 dager før det var ferdig hevet. Så var det å steke brødet, i komfyr som krevde riktig god fyring.

Edvaraa forteller om en gang faren hennes hadde vært sydover og hadde med seg bakepulver hjem. Det skulle gjøre det lettere for moren. Hun satte deig som vanlig, med bakepulveret i stedet for surdeig. Men deigen ville ikke heves. Den stod i en uke uten resultat. Da ble hun irritert og heiv pulveret. Siden brukte hun surdeig som før.

Torv ble brukt til brensel. Familiene tok noen dager på sommeren og skar, setta, og stablet torven til tørk. Det var mye arbeid med torven. Kull ble nok også brukt til brensel, men det kostet 2 kr pr. hekto - til sammenlikning var timelønnen til mennene på fiskebruket 60 øre.

Tranlamper ble brukt i riktig gammel tid. De oste ofte og ga ikke særlig godt lys. Siden kom parafinlampene. Det var virkelig en forandring. Folk kunne nå drive med ting som krevde godt lys selv i mørketida.

De fleste bodde i gammer og små hus. Gammene var laget av bindingsverk dekket med torv. Dette varmet godt. Husene var oftest bygd av to lag panel med papp i mellom, noen var laftet. De var dårlig isolert og nokså kalde. Det var som oftest dårlig med plass.

Skiene som de brukte var gjerne lagd av rekved og tynnstaver. De ble bundet med reimer. Stavene var hjemmelagde, uten trinse. Det var vanlig med en stav, som var ekstra lang.

Skolen

Omkring 1907 lå det en skole på holmen i Valfjord. Det var bygd ei bru fra holmen og inn til land. På Gunnarnes var det på denne tida en gammel skole borte på Kråknes. Læreren skolte litt i Valfjord og litt på Gunnarnes.

Skolen på Gunnarnes var etterhvert blitt så dårlig at man snakket om å flytte skolebygningen fra Valfjord til Kråknes. Det ble mye skriving og snakk om skolen som skulle flyttes. Valfjordingene gikk imot, men folk fra Gunnarnes og Kalven fikk dessuten støtte fra Rolvsøyhamn, og skolen ble flyttet i 1915.

Edvarda forteller: «*Handelsmannen i Rolvsøyhamn og faren til Elise ville så gjerne ha skolen flyttet. Farfaren min hadde en kjorokse og brukte den til å kjøre materialene. I bladet var det en tegning av oxen og skolen oppå sleden. Farfar kjørte, oxen dro og gråt og kona til handelsmannen i Rolvsøyhamn og skuva. Han Simon Andreassen stod på Halsen og så når de kom med skolen rundt svingen*»(1997: Antagligvis en karrikatur i et blad/avis?).

«*Vi Valfjordingen ble å gå på skole på Gunnarnes. De i Tuffjord begynte nå skole på Fiskarheimen. Vi blei jo internert, det var de fra Rolvsøyhamn, Persand, Eidnes og Nordhamna. Vi gikk på skolen hver søndag ettermiddag, og da måtte vi ha brød, fisk, kjøtt, melk og sengeklær med oss. Hver uke måtte vi hjem og hente mat.*»

Skolen varte en 3 - 4 uker, og da måtte elevene bære hjem sengeklærne igjen. Da var det en annen klasse som skulle begynne. Det var tre klasser. De minste fikk begynne først om høsten. Da fikk de ikke gå før til våren igjen når det ble mildere i været, for det var hardt for de minste å måtte gå den lange veien vinterstid. De største kunne gå 3 måneder på en gang, men da var de også ferdige med skolen det året. De fikk sommerferie alt i april måned, og arbeidskraften deres kom nok godt med hjemme i sommermånedene.

De skiftet ikke lærere så ofte. Edvarda hadde tre lærere da hun gikk på skolen.

De internerte elevene kokte og spiste på rommet til jentene. På dette rommet lå også kokka. Skolen hadde fire rom. Et klasserom, et rom til lærerinnen, et jenterom og et gutterom. Det var også et spiseskammer og der hadde hver sin mat, det eneste de fikk på skolen var karvete, om morgenen.

Hver lørdag dro elevene hjem hvis været var fint. Var det dårlig vær, måtte de være over helga. Foreldrene kom da over med ny matforsyning.

Det var annerledes på skolen enn nå. Edvarda forteller: «*Den første lærerinnen vi hadde var fra Alta. Hun var veldig streng. Vi fikk ikke snakke med hverandre når vi hadde lagt oss. Vi brukte å ligge to sammen i ei seng og hviske, men enda hørte hun oss.*

Vi måtte kunne alle leksene utenat. Katekismen og bibelhistorien og salmevers i første klasse. Når vi kom i andre klasse fikk vi norges historie og naturkunnskap. Vi hadde lekse i leseboka og hadde høytlesning. Hvis du stoppet tre ganger mens du holdt på å lese, så måtte du sitte igjen. Hvis du ikke kunne det fikk du denne lekse oppatt, og enda den nye lekse. Katekismen og salmeversene måtte du kunne hvert eneste ord.

Spurte du to ganger på en dag om å få gå på do, fikk du ikke lov. Det var ett frikvarter på formiddagen og et om ettermiddagen. Vi begynte i 8-tiden og skolte til 2- halv 3- tiden om ettermiddagen. Vi spiste ikke middag for vi var ferdige på skolen for den dagen. Når vi hadde spist, måtte vi hjelpe til å vaske opp, vaske klasserommene og bære inn ved og vann. Det var ikke innlagt vann den gangen.»

Skolen stod der hvor den gamle kirkebrakka har stått, ved Alfred Paulsen. Den ble brent da krigen kom.

I 20-årene ble det bygd nytt internat i Tufjord. Valfjordungene ble da å flytte til Tufjord. Det var skole på Gunnarnes og, men bare for hjemmeungene. Ellers måtte alle til Tufjord og bodde på internat der. Dette internatet ble bygd på Lamnes der hvor den skolen som står nå er.

Det var bare to lærere da de fikk internatet i Tufjord, ei lærerinne fra Trondheim var der i 30 år. Det var enda klasseskifting, alle ungene gikk ikke på samme tid. Men nå blei det delt opp i fire klasser. De små skolte 6 uker, de deretter hadde 8 uker og den eldste klassen hadde 12 uker. Det var 6 og 7 klasse.

Etter krigen var det en tid uten skoler på øya. Elevene måtte dra til Snefjord på internat. Senere ble det skole i Tufjord, og da måtte ungene fra Gunnarnes også dit.

Da det skulle bygges ny skole, visste de ikke om de skulle bygge den i Tufjord som var iig skole og den på Gunnarnes som internatskole, eller omvendt. Det blei avstemning, antagelig i 1950. Valget falt på Gunnarnes. Det var mer for ungene å gjøre der. I Tufjord fikk de ikke gå på kaia, og så mye annet var det ikke. Internatet på Gunnarnes ble bygd i 1957.

Evakueringa

Edvarda forteller: «Tyskerne begynte no å brenne og vi regnet ikke med at det gikk så snart, så vi gav oss god tid. Men plutselig en morran var evakuerings-båten kommet og mannen hennes rødde om bord og spurte hva de ville. De sa at hvis vi ikke kom oss herifra på 6 timer så blei vi brent inne. Så var det i hui og hast å pakke. Noe hadde vi jo slakta, men ikke alt. To sauer, to geiter og to kyr ble igjen på øya.

Vi for herfra en fredag ved midnattstid, de var og henta noen i Gåsvika og Sorhamn og så bar det til Hammerfest, og der overnatta vi med en masse unger og trangt om plass.

Fra Hammerfest bar det til Tromsø, der overnatta vi også. Været var fint. Siden bar det til Svolvær, der ble vi hentet på land og fikk mat på kafeen Fønix.

Derfra gikk ferden til Henningsvær hvor frelsesarmeen tok imot oss. Ungene fikk bade, og vi overnatta for vi dro videre til Værøy. Lensmannen, doktoren og presten tok imot oss og hadde ordnet med hus. Så ble vi innkvartert, noen her og noen der. Doktorfrua tok den minste ungen min, den var 7 måneder, til vi hadde hvilt oss. Der var vi fra november til april, i rorbua. I april ble det så lite plass der at vi som var store familier ble flyttet til landeplassen. De var tre familier som flyttet. Vi og Bertran ble sendt til Helgeland.

På Helgeland kom vi til rene paradiset, der fikk vi poteter og maisekker, og der var det marga in som vi ikke hadde sett på lenge. To av våre unger ble innkvartert i et annet hus. Vi var på Helgeland i over et år.

Da vi fikk ordre om å reise hjem, for mannen min hit for å ordne med hus. Men vi flyttet ikke for i 1946. Vi kom sankthansaften til Hammerfest, og der røk han opp med vestavindskuling. Vi hadde ku, sau og hons ombord, så vi måtte smu. Men i Hammerfest fantes det ikke hus.

Ut på ettermiddagen spaites ham noe, så vi kom hit sanktaanskvelden. Hele resten av sommeren var det fint vær.»

Slik lyder en fortelling fra evakueringa. Bortsett fra to familier som fikk stukket seg vekk, dro hele øyas befolkning sydover. Tyskerne hadde ordnet med båter, men det var svært trangt ombord, knapt plass til alle. Administrasjonen hadde regnet med opp til 20% «svinn», for alle båtene var ikke like store og sjødyktige. Men været holdt seg godt under hele evakueringa, og derfor kom de fleste fra det og kunne vende hjem etter krigen.

Kalven og Valen

Før krigen var det ca. 60 mennesker på kalven og i Valen. Etter krigen var det like mange. Senere minket folketallet fordi ungdommene flyttet vekk. Det ble for stille for dem, og det var for lite arbeid.

Næringslivet var for det meste fiske og jordbruk. Det var lite husdyr, men det var såpass at folk greide seg med melk og kjøtt. Fisket kunne variere. Fiskebåtene før krigen var for det meste sjarke.

Det var butikkk på Kalven. Her som hadde buakk, kjøpte fisk ved siden av. Det var posthus i Valen. Men nå er alt nedlagt. Strømmen kom først i 1960. Telefon fikk de litt før.

Da Inga Radt ble bombet, var det en fra Valen som var der. Flere ble skadet, men han fra Valen slapp såvidt fra det. Tyskerne hadde også bombet Mefjordskjæret fordi de trodde det var en ubåt. Tyskerne tok flere båter fra folk og flere av båtene gikk på mineer. Mange av beboerne hadde senket sine båter for at ikke tyskerne skulle ta dem. Flere plasser rak minier på land så husene mange hundre meter unna fikk ruter knust, og en del inne i husene ble ødelagt.

Da folk evakuerte fra stedet, kom mange skøyter og hentet dem. De var så mange i hver båt at det ikke var liggeplass for noen. Noen av dem som ble evakuert, rømte til Kirkene. Der gjorde de seg klar for å hjelpe tyskerne og slåss mot tyskerne, men det ble ikke noe av det. Folk hadde lite om krigen fordi det ikke var lov å ha radio.

Da folket kom tilbake, var alt svidd vekk, så noen måtte bygge båter for å bo i. I disse båtene bodde de 15 eller mer i hver. Husdyr var det ingen igjen av, så de måtte få noen fra Sverige. Materialer til hus måtte de få fra Sør-Norge med båter. Skikkelige hus ble ikke bygd opp her i 1950-årene. Disse husene ble bygd av folk sørfra. De som hadde senket båtene for de evakuerte, tok dem opp igjen da de kom tilbake. Motorene gjorde de bare reine, og så startet de dem.

Ungene gikk på skole her på Gunnarnes. Det var en stor skole. De største gikk på skolen i 14 uker, og de gikk i 7 år. De minste gikk på skolen 7 uker i året. Det var bare en lærer, og læreren skilte en klasse for gangen.

Gunnarnes

Nils Leonardsen forteller at før krigen bodde det ca. 30 familier på Gunnarnes, og Kalven og Valen til sammen. Da ham kom hit først i 1920-årene var det verken post, kai eller telefon på Gunnarnes. Men mot slutten av 1920-årene ble det kalt sammen til et folkemøte som tok opp mulighetene for ekspedisjon, post, telefon og vei over øya. Det ble funnet folk som kunne ta på seg disse oppgavene, og etter kort tid gikk alt sammen i orden. Det ble bygd fyrlykt og kai, og en ekstra kabel ble strukket fra telefonledningen mellom Rolvsøyhamn og Persand.

Etter frigjøringen kom de fleste familiene tilbake til Gunnarnes. Gjenoppbyggingen kom i gang noe senere her enn i Tufjord. Folketallet har sunket etter hvert fordi de unge reiste bort, og en del folk flyttet i 1960-årene. Før krigen var det en god del dyrket mark på Gunnarnes, men nå er det ingen som driver med jordbruk.

Dansedalen

Dansedalen heter egentlig Danselvdalen, men det er jo lettere å si Dansedalen. Før krigen bodde det en familie der. De drev jordbruk og fiske. De kom tilbake etter krigen.

I 1963 ble Dansedalen frøflyttet. Noen flyttet til Havøysund, andre til Sandfjorden.

Sandfjorden

Før krigen hadde det bodd to familier der. Og etter krigen kom det fem familier til. Alle drev jordbruk og litt fiske. Folk fra Kalven og Valen kom til Sandfjorden for å skjære torv.

Etter ca. 1957 begynte folk så smått å flytte vekk. De fleste er dratt til Havøysund. Noen av dem kommer tilbake om sommeren. De siste som flyttet dro i ca. 1970. Nå er det bare en familie igjen.

Gargo

De var fire naboer i Gargo. Alle for derfra under krigen. Noen bodde også på den andre siden av fjorden, på Gamnes.

Det var flere krøtter der før enn det er nå. De dyrket alt vinterforet selv. De brukte å fiske med garn i fjorden, og henge all fisken. Siden leverte de den ved nærmeste fiskebruk.

Nå bor det bare to familier i Gargo.

Kvalvika

I Kvalvika var de to familier. Bare en kom tilbake etter krigen. Etter noen år flyttet de til Sandfjorden fordi det ble ensomt for barna å bo så langt vekk fra folk.

Nå er det bare sommerhytter i Kvalvika.

Dyfjord

Petra og Oskar bodde i Dyfjord både før og etter krigen. De var de eneste som bodde der. De hadde noen husdyr, og drev litt fiske.

Det har aldri vært elektrisitet i Dyfjord, men de fikk telefon dit. Hver gang de skulle på butikken eller posten måtte de langt av sted. De handlet på Gunnarnes.

Da Oskar ble syk, måtte han på gamlehjemmet. Petra måtte da bo alene en liten stund, Hun ville gjerne være der og ha noen husdyr til hun døde, men det fikk hun ikke lov til. Hun måtte dra på gamle hjemmet hun også.

Sørhamna

I Sørhamna bodde det en familie. De kom tilbake etter krigen, men bygde ikke opp igjen Sørhamna.

Rolvøyhamn

Før krigen bodde det mange mennesker i Rolvsøyhamn. Det var en av de største plassene på øya. Det ble drevet både jordbruk og fiske der. Alle familiene hadde som regel en jordlapp pluss at det ble drevet fiske attåt. Det var fiskebruk på plassen, så folk hadde det lett når de skulle levere fisk.

Det fantes både post, butikk og kurtigruteanløp på stedet. Ungene måtte dra til Tufjord på skole. Det var lang skolevei. Det var langt å gå fra Rolvsøyhamn til Tufjord to ganger i uken. Og det var ikke bestandig det var fint vær heller.

Etter krigen kom det noen folk tilbake. Men de fleste fant andre steder å bo. Verken butikken eller ekspedisjonen ble gjenopptatt, og sånn gikk det til at familie etter familie flyttet fra stedet. Til slutt var det bare en familie igjen. De passet fyret og bodde i Rolvsøyhamn til høsten 1976.

Gåsvika

Thea og Edvin bodde bare fast i Gåsvika i to år, men de drev fiske der i mange år,

Det første året Thea og Edvin rodde i Gåsvika med not bodde de i telt. Men det var hardt. Det var ofte dårlig vær og regn. Men de fikk lagd en gamme til slutt. Den var liten, ca. 2 meter i hver kant. De bygde den snart av kløyvde stokker. De hadde ikke materialer til mer enn halve gulvet til å begynne med. Så flytta de inn og redde opp på den siden det var golv. Siden samla de rekved så de hadde til hele gulvet. De bodde i den gammen i flere år.

Det er bare Edvin og Thea som har bodd i Gåsvika i senere tid, men det har bodd folk der før. Det var kvæner. En som het Hans Peder har også bodd der, han hadde flere halv letters karer, og en stor båt som de rodde med. De hengte fisken fordi det var så langt til handelen.

I Gåsvika hadde de mange dyr, flere sauer, 2 kyr og 6 melkegeiter. Det var under krigen da det var smått med folk. Det var tungvint og vinteren, da var det havsjø og ugreit å komme på land.

Da Edvin fikk lungebetennelse, bar Thea fisk i sekk fra Sørhamn over fjellet til Gåsvika. Det var fryktelig tungt.

Det var 1 og en halv times vei til post og butikk fra Gåsvika til Rolvsøyhamn. Da Edvin ble syk, måtte kona ta temperaturen hans, gå over fjellet til Rolvsøyhamna, ringe til doktoren i Havøysund og fortelle hvor høy feber han hadde.

Det var trivelig i Gåsvika, stedet lå akkurat mot sola, og det var varmt og fint om sommeren. Edvin og Thea fisket laks der i mange år, det var en god lakseplass.

Ungene måtte til Tufjord på skole. Etter frigjøringa gikk de i Snefjord. De bodde på innmat på begge stedene. De måtte følge ungene til Tufjord hver gang det var skoleskift.

Det var verken elektrisk lys eller telefon i Gåsvika. De brukte bare lamper. Vann måtte de bære fra ei elv som ligget ca. 2-300 meter fra der de bodde. Det var tungvint å bære der. De måtte slå liene og passe på sjøen, og når det var dårlig vær, var det nesten håpløst. Om vinterne var det å gå over fjellet med dårlig vær og hall.

Det var lite å gjøre om vinteren i Gåsvika. De gikk mest på sanden og søkte etter vrakrester og rekved.

«Ka du trur da han Edvin gikk sø vill på fjelle,» sier Thea. Edvin ler og fortsetter: «Æ gikk fra Rolvsøyhamn om kvelden, det va skodde og litt sne, og en god bris. Så kom æ opp på selve fjelle, der e en sånn slætte, en liten myr når du ska over til Gåsvikdalen. Æ fulgte bare vinden nedover til Kuvannet og til Stopparfjorden. Æ hørte havsjø og trudde det va Gåsvika, og da æ kom dit va det Stopparfjorden. Da va det sånn skodde at æ torte ikke gå opp til fjells, men gikk til Gargo, til en som het Hans Andersen. Æ va våt og trasig. Om morran da æ sto opp, va det fint vær, og da gikk æ hjem. Ho Thea hadde vært veldig redt for meg, ho skulle begynne å leite felle sporan mine.»

«Ka du trur da båten Strandli forliste. Det va vel en 5 - 6 mennesker som omkom. Det fant ingen, bare foten til ham Hjalmar. En morra da vi dro til Rolvsøyhamn på handelstur fant vi rorhuset og lyskasterne som va fast i rorhuset. Æ varskudde no til de som hadde med det å gjøre, og de ba mæ om å berge lyskasterne og det gjorde æ.

Det va no slik at han Edvin ble å reise til Bakfjorden. Så gikk æ og hunden var ned på strandå. Hunden begynte no å græve i sanden, og da fant æ en fot av han Hjalmar. Å kan du tru ka læven det blei. Æ tok den foten og bar den inn i gammen hos oss. Og da kom de derre trollan. Du kan truongan kor redd de blei.

Den andre foten hans fant vi i mars. Vi sa den stod midt på sanden. Vi trudde først det va ei flaske som stod der. Æ tok opp foten til gutten og grov den godt ned i sanden så ikke fuglene og hunden skulle få tak i den.

Da vi fant den første foten, kom de og henta den og la den i en kiste. Da vi fant den andre, kom de og henta den. Tenk, en fot i hver kiste!»

Støpparfjorden

Støpparfjorden ble fraflyttet ca. 1900. Nissen hadde tidligere fiskebruk der, men det ble flyttet til Tufjord for det var bedre havn der. Alle som bodde i Støpparfjorden flyttet omtrent samtidig med fiskebruket. Fiskebruket stod på sydsiden av fjorden, og man kan se tuftene etter både det og flere av husene.

Valfjord

Det bodde 80-90 mennesker i Valfjord før krigen og det var omtrent det samme rett etter også, fordi alle kom tilbake etter evakueringa.

Robertsen i Hammerfest hadde fiskebruket i Valfjorden, og han som styrte det het Per Ar Pedersen. Det ble nedlagt på grunn av dårlige havneforhold. Det blei ikke bygd kai der, så folk måtte føre fisken på land i småbåt.

Alle som bodde i Valfjord hadde husdyr både før og etter krigen. Skolen som lå på holmen i Valfjord, ble flyttet til Gunnarnes i 1915, og alle barna måtte da til Gunnarnes for å gå på skole. De måtte ha med seg mat og sengetøy.

Telefonen kom til Valfjord i 1930. Elektrisiteten kom i 1960.

I 1970 flyttet den siste familien fra sørsida av Valfjorden. Men mange bruker husene sine som sommersted.

Spøkelseshistorie fra Valfjord

Det var i et av husene i Valfjord det foregikk så mye skummelt. Kjerringa hadde reist fra mannen sin, så han bodde alene i lag med en datter og to sønner, og så hadde de en husholderske.

En dag begynte de å merke at ting forsvant. De tok det ikke så høytidelig i begynnelsen, men det fortsatte stadig. De vasket klær og hengte på støren, og klærne ble borte. «Spøkelset» fikk til og med stappet en 5 toms kabel gjennom et 4 toms rør. Og alt det de mistet fant de igjen i ovnen.

En dag satt mannen og brette garn på kjøkkenet. Han hadde kniven og nåla ved siden av seg. Plutselig var de borte. Også disse sakene fant han igjen i ovnen.

En annen gang hadde de kokt kjøttsuppe og båret den ut på gangen for at den skulle kjøle. Da de kom og skulle hente den fant de den ikke. De lette over alt.

Nå hadde de en torvsvale. Som siste utvei lette de der. Der var suppen.

Så fant de ut at det forfulgte datteren. Hun flyttet til onkelen i et annet hus. Hun brukte å ligge mellom onkelen og tanta si. Da begynte de å høre pikking også her.

Først var det bare pikkingen, så så de at tapeten på veggene rørt, og til sist rørte teppe:ne seg også.

Et år forsvant det helt, men neste året var det tilbake igjen. Folk fra Tufjord kom for å se om det var sant, de trodde ikke helt på historien. De fikk se at sant var det. Plutselig en dag var alt forsvunnet og kom ikke tilbake.

Tufjord

Folketallet i Tufjord har sunket jevnt siden før krigen. Da var det ca. 200 mennesker som bodde der. Rett etter krigen var tallet sunket til 140 mennesker, og i 1970 ca. 120. I dag er det ca. 75 mennesker.

Den viktigste næringsveien har vært og er fiske. Det var 4 fiskebruk i Tufjord før krigen, men etter krigen ble bare 2 av dem gjenoppbygd. Både Trygve Nissens og Br. Aarsæters fiskebruk ble påbegynt i 1948.

Det har vært to butikker i Tufjord. Den første ble bygd av Trygve Nissen i ca. 1863, og den andre, som ble bygd av Lauriz Andersen, kom i 1924. De ble brent under krigen. Nissen bygde en butikk etter krigen, påbegynt i 1963.

Veien som går fra Gunnarnes kom til Tufjord i 1912. Den var bare for elever derfra. Internatet ble bygd ca. 1926, og den skolen som står nå, ble bygd i 1954. Elektrisiteten kom først i 1961, men telefonen alt så tidlig som 1890.

Tufjord ble evakuert den 11. november 1944. Folket ble spredd under krigen, og det var noen som ikke kom tilbake. Under gjenoppbygningen ble Tufjord adoptert av Tønsberg by. Der hadde de hatt en innsamling, og sendte 20 store brakker med båt til Tufjord.

Persand

Tidligere het stedet Trollfjorden, men da posten kom, ble navnet på poststedet Persand.

De viktigste næringsveiene var fiske og jordbruk. Husdyra var som vanlig geiter, sauer og kyr. Det var ikke nok høy. Når folk hadde hesja, måtte de opp i bakken og rive ris til kyr og sauer.

Kvinnfolka måtte også være med på sjøen. I gamle dager måtte de ro. Det var fiskebruk der de kunne levere fisken. Tidligere hadde det også vært hvalfabrikk der, men den ble nedlagt rett etter århundreskiftet. De tok med seg plankene og lot bare muren stå igjen. Mannen til Josefine jobbet der som ung, før han ble gift med henne, men da hun kom dit var kokeriet borte.

Det var telefon og post der, både før og etter krigen. Først måtte poståpneren i Persand til Tufjord for å hente posten. Der måtte folk også handle, og ungene gikk på skolen i Tufjord. Etter krigen fikk de lokalanløp, og da kom posten med lokalen. Posten gikk i arv, men nå er den nedlagt.

Det bodde mange mennesker der før krigen, hel syv hus, for det meste gammer. Men det var noen som hadde stuer, og så var det «Gammelsæter».

Folk hadde ikke råd til å kjøpe kull, derfor skar de torv. Mannfolkene skar torv og kvinnfolkene stabla og setta den til tørk.

Da de måtte evakuere, brente tyskerne huserne. Dyrene måtte skytes. Da de kom tilbake, måtte de kjøpe alt sammen på nytt. Alle familiene kom tilbake, og folket fra Fidnes bygde i Persand.

Eidnes

Før krigen bodde det 3-4 familier på Eidnes. De bodde mest i hus lagd av tømmer, ikke slike hus vi har nå. Folk levde fattigslig og det var dårlig stelt med klær, men på grunn av at de hadde husdyr, var det ikke noe særlig mangel på mat.

Når de skulle på butikken, måtte de dra til Mafjord, eller til Tufjord. Posten var i Persand.

Det var en fiskeoppkjøper som brukte å komme til Eidnes og kjøpe fisk, men da han døde, måtte folk ro til Ingøy for å selge fisken. 20 kg tørrfisk fikk de 6 kr for da.

Da tyskerne kom hit, skulle de egentlig til Einesklubben på Ingøy og brenne først, men de tok feil, så de kom til Eidnes, og det var det første stedet de brente på Rolvsøy. Da de hadde brent, måtte folkene slakte ned alle dyrene, det var hest også i Eidnes det siste året før evakueringen. Alle som bodde på Eidnes, ble jaget ut da tyskerne kom.

De måtte bo i et eneste hus som tyskerne lot stå. Der var det trangt når 3-4 store familier skulle bo i et lita brakke. De 3-4 familiene ble der i 14 dager før de ble evakuert.

Da de kom tilbake etter at krigen var over, måtte de begynne å bygge seg noe å bo i. Det gjorde de på en dag. Dyrene måtte bo ute. De fant en ovn som ikke var ødelagt, og i den stekte alle sammen brød.

Strømmen kom til Eidnes i 1961. Likevel ble det tungvint og ensomt å bo der. I 1969 flyttet den siste familien fra Eidnes.

Eidvika(Evika)

Det bodde bare en familie i Eidvika før evakueringa. Etter krigen bygde de hus i Persand.

Nordmannselva

Her bodde det også en familie. De kom tilbake.

Nordhamna

Før krigen bodde det ca. 32 mennesker i Nordhamna (og Langnes). Folket levde av fiske og jordbruk. Ungene gikk i Tuffjord på skole. De bodde på internat og gikk bare hjem i helgene. Folk handlet litt på forskjellige steder, men de rodde mest over til Ingøy fordi det var den letteste måten å få varene hjem på. Det var ikke vei til Nordhamna, og skulle de handle i Tuffjord måtte de bære varene hjem, og det var veldig tungvint. Posten ble hentet i Persand. (Det er ca. 15-20 år siden posten ble nedlagt i Persand.)

Når høsten kom måtte ungene være med opp i fjellet for å rive lyng til dyrene. De brant lyngen i bunter og la det igjen i kjeper på fjellet. Om vinteren henta de det ned med kjelke. Ungene måtte begynne å jobbe hjemme ganske tidlig. De var med og skar torv og hjalp ellers til hjemme.

Halvparten av folket bodde i gammer, og resten i trehus. De fleste fjøsene var bygd av torv.

Rolvøy 1977: en del tabeller og andre opplysninger

Befolkning i 1977 (mars):

Sted	0 - 7 år	7 - 16 år	16 - 67 år	67- år	Kvinner	Menn	Til sammen
Tufjord	6	14	56	8	39	45	84
Valfjord	0	1	9	2	5	7	12
Nordhamn	0	0	1	5	2	4	6
Persand	0	3	9	1	5	8	13
Gargø	1	0	3	2	2	4	6
Valfjord	0	1	2	0	0	3	3
Gunnarnes	17	14	60	4	44	51	95

Denne oversikten over befolkningen på øya i dag kan være noe unøyaktig, særlig for Tufjord og Gunnarnes (med Valen og Kalven).

Vi har prøvd å lage en oversikt over yrkene på øya. Det har vært litt vanskelig fordi mange kombinerer fiske med andre yrker, og fordi mange av jobbene er deltidsjobber.

Jordbruk:

Sted	Antall gårder	Antall dyr
Persand	2	13 og 15
Hanna	2	8 og 20
Gargø	1	8
Valfjord	3	190, 9 og 9
Tufjord	2	8 og 5

Fiske:

Sted	Båter	Fiskere
Persand	2	2
Gunnarnes	9	9
Valfjord	1	2
Tufjord	9	14

Båttørrelser:

Under 20 fot	2
20 - 29 fot	16
30 - 39 fot	2
40 - 49 fot	1

Også her kan tallene være noe unøyaktige, og skifter vel en del med tiden.

Sysselsetting mars 1977:

Yrke	Heltid	Deltid
Jordbruk	1	9
Fiske	27	?
Fiskeindustri	13	?
Post og butikk	7	1
Drosje, scooterkjøring	1	2
Veien, brøyting	1	?
Skolen og internatet	8	2
Hjemmehjelp		3 (?)
Bortearbeidende	25	
Ukependlere	4	

Transportmidler:

Sted	Bil	Lastebil	Traktor	Scooter	Moped etc.
Gunnarnes	3	1	0	6	10
Valfjord / Gargo	0	0	3	3	3
Tufjord	4	1	4	0	10

Sted	Lystbåter	Fiskebåter	Lokalbåtanløp
Gunnarnes	11	9	11 (pr. uke)
Tufjord	13	9	9
Andre steder	7	7	0

Samferdsel

Veien er åpen or: sommeren, og den er åpen litt av vinteren men bare strekningen Tufjord / Gunnarnes. Om sommerer: er veien åpen til Nordhamn, Søndre Valfjord og til Nesset. Om sommeren holder Veivesenet på med å bygge ut til helårsvei, de er foreløpig kommet bare til Valfjord.

Skoleskyss har Halvard Mikkelsen. Han kjører også drosje og buss
Skyss om vinteren når veien er stengt foregår med snescooter.

Havnen i Tufjord blir nå utbedret av havnevesenet. De regner med å bruke ca. 3 - 4 måneder på mudringen.

Forsinkelser og forbigåinger av lokalen skyldes oftest:

1) mye last, 2) uvær, 3) maskinskade.

Post

Gunnarnes:

Åpningstider: Mandag - Fredag: kl. 10 til kl. 12.30.

Lørdag: kl. 10 til 12.

Post og ekspedisjon: Kjell Olsen.

Tufjord:

Åpningstider: Mandag - Fredag: kl. 10 til 11.30.

Lørdag: kl. 10 til kl. 12.30.

Butikk

Gunnarnes

Åpningstider: Mandag - Fredag: kl. 10 til 13.30 og 15.00 til 16.30.

Lørdag: kl. 10 til 12.

Landhandel: Mat, klær, fiskeutstyr osv.

Eier: Johan Olsen.

Varetransport fra butikken med snescooter eller bil.

Tufjord:

Åpningstider: Mandag - Fredag: kl. 10 til 15.

Lørdag: kl. 9 til 12.

Varetransport fra kaia med truck til butikken.

Landhandel. Eier: Trygve Nissen.

Fritid og foreninger

Idrettslaget har trening på skolens gymnastikksal hver mandag og onsdag og noen ganger på fredag om vinteren. Om sommeren har de trening på fotballbanen og noen ganger er det løp, f.eks. Fotballaget spiller i Finnmark 6. Divisjon.

For at idrettslaget skal få inn penger holdes det fester, basarer, bingo, kakeotterier osv. Nå skal det også startes skigruppe og friidrettsgruppe. Formannen er Ulf Rune Hansen.

Jeger og fiske-forening holder møter en gang i mellom.

Sanitetsforening i Tufjord, men de har så og si ikke noen aktiviteter.

Støtteforening for idrettslaget skal arrangere basar for å få inn mer penger til idrettslaget. Møter hver onsdag.

Ungdomsklubb i Tufjord og på Gunnarnes. På Gunnarnes er det skolen som står for klubben.

Gammeldans hver tirsdag og annenhver fredag på Gunnarnes.

Indre sjømannsmisjon møter en gang i måneden.

Gudstjenester

Holdes i gymnastikksalen på Gunnarnes skole ca. 4 ganger i året. Presten kommer fra Havøysund. Når kona til presten er med er hun organist og orgelet blir lånt fra Johan Olsen.

Kirketjeneren er Samuel Mosesen fra Nordhamn. Han gjør alt i stand på forhånd. Duk, lys og bibel til alteret finnes i utstysrommet på gymnastikksalen. Skolens talerstol brukes til prekestol.

I Tufjord holdes gudstjeneste på fiskarheimen.

Skolen

Gunnarnes

27 elever, 17 gutter og 10 jenter.

5 lærere og styrer, 2 ansatte på internatet, og 2 andre ansatte.

Klasseindeling: 1 - 3, 4 - 6, 7 - 9.

Klasserom: 2 klasserom, 2 grupperom, gymsal og sløydosal.

Tufjord

7 elever, 3 gutter og 4 jenter.

1 lærer, og en vaskehjelp.

Udelt skole, 1 - 6.

Følse og sosialtjenestevdeling

Hvis det er noen som er syke og trenger lege, må de ringe til doktoren i Havøysund, og så kommer han hit ut med doktorbåten. Han har kontordag her hver 14. dag.

Når de gamle blir syke og ikke greier seg alene, må de dra til Havøysund på gamlehjemmet.

Når det er noen her som skal ha barn, drar de til Hammerfest på sykehuset, eller de ringer til Ingøy hvor jordmor Signe bor og ber henne å komme hit. Det er spedbarnskontroll når doktoren kommer hver 14. dag.

En gang i året har helsetannrøkta i Havøysund kontroll av tennene til elevene her på Rolvsøy. Ellers må man til Havøysund til tannlegen.

Representasjon i kommunestyret

Rolvsøy har tre ordinære representanter og en varakvinne i kommunestyret. To representanter tilhører Senterpartiet, og en tilhører Arbeiderpartiet. Varakvinnen tilhører SV.

Noen ganger kan det være vanskelig å få saker igjennom i kommunestyret, andre saker går det bra med, men noen må man virkelig kjempe for å få igjennom.

Saker de har gående nå: Fiskemottak og fergekai på Gunnarnes, utvidelse av skolen og gymnastikksal på Gunnarnes.

Dessuten vil man gjerne få flere til å begynne med jordbruk og sauehold, og ha støtte av kommunen til dette.

Vi vil også ha vei til Kalven og jordbruksvei til Persand.

Grendeutvalget

Grendeutvalget ble stiftet på et folkemøte 23. Måi 1976. Det er fem medlemmer og to vararamenn. Formann er Reidar Kvivesen og sekretær Einar Fanebust.

Hittil har det arbeidet med 20 saker, blant disse er:

- Veien over øya
- Ferga Gunnarnes - Snefjord
- Fiskemottak med eget styre
- Utbygging av skolen
- Fergekai på Gunnarnes
- Molo på Gunnarnes
- Veilys på Gunnarnes

Nå arbeider de særlig med kommunikasjonene på øya. Et annet eksempel på en konkret sak er søknad om fergetakst for biler som skal herfra. Der må man sende søknad til Samferdselsdepartementet etter at tre andre instanser har godtatt den.

Framtidsutsikter

Høsten 1975 ble det begynt å forbedre veien og lage helårsvei fra Tufjord til Gunnarnes. Det vil derfor bli lettere å holde veien åpen om vinteren.

Havna i Tufjord ble påbegynt i februar 1977. Innløpet skal forbedres. Dette vil gjøre innseilingen enklere.

Det er planer om å få til mer jordbruk på øya, og dessuten om fergekai og fiskemottak på Gunnarnes, så fremtida ser ganske lys ut.

Stedsnavn

Dyffjorden - først nevnt i 1744. Kan bety «dyp fjord». Kan også komme av dy = fuktig, og henspeiler på ei myr på øversida av selve fjorden.

Eidnes - først nevnt i 1789. Opprinnelig betegnelse for et sted hvor en båtreise må avbrytes for at ferdselen kan gå over land, f. eks. en landtunge mellom to fjorder eller en foss i en elv. Her er landtunge over til Trollfjorden.

Gamnes - kan komme av at det har vært en gamle på neset.

Gargo - samisk sammensetningsledd i stedsnavn, som betyr steinet strandbredde.

Gunnarnes - kan komme av en mann med navnet Gunnar.

Kalven - kan komme av ordet kalv - mindre øy ved siden av en større. Henspeiler til Kalven ved siden av Rolvsøy.

Kollnæringen - kan komme av ordet koll - som betyr rund fjelltopp. Næring er en nordnorsk betegnelse for berg som stuper bratt ned i sjøen.

Langfjorden - kan komme av at fjorden er veldig lang.

Molviken - kan komme av ordet mol - som betyr banke med småstein. Steiner som ligger blottet i stranden.

Nordhavn - kan komme av at denne havnen ligger på nordsiden av øya.

Persand - fra mannsnavnet Per.

Rolvøyhavn - først nevnt i 1686. Antakelig fra mannsnavnet Rolf.

Sandfjorden - først nevnt i 1744. Navnet kan komme av den sandstranden som er der.

Stopparfjorden - først nevnt i 1744. Kommer sannsynligvis fra støp, f. utstående klokkeårer ved en kirke. Henspeiler på fjellformasjonen ved siden av fjorden der en klippe reiser seg som et tårn ved siden av fjellet.

Sørhavn - først nevnt i 1744. Kan komme av at denne havna ligger på sørsiden av øya.

Trollfjorden - først nevnt i 1668. Kan komme av at det ser bratt og trolsk ut.

Trollviken - kan komme av at det ser bratt og trolsk ut.

Tuffjord - først nevnt i 1519. (Twffwefjord). Av norrønt «pufufjord». «pufu» brukes om et sted med mye fjell og høyder.

Valen - av «val», et stykke land som er under sjøen ved flo, og bart ved fjære, kan henspeile på utløpet fra Valen, som bare er mulig å bruke ved flo sjø.

Valfjord - først nevnt i 1683 (Waldefjord). Av «val» - under vann ved flo, og over vann ved fjære.